

Jacek Goleń
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
jacek.golen@kul.pl
ORCID: 0000-0001-9724-6936

Kierownictwo duchowe małżonków

w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa
i działalność pastoralna*, Lublin: Bonus Liber 2013, s. 407-418.

Duszpasterski telefon zaufania jest adekwatną odpowiedzią Kościoła dla współczesnego człowieka poszukującego dialogu, otwarcia i akceptacji. Wychodzi ono naprzeciw poszerzającej się liczbie osób zagubionych w anonimowości miast, stresów zawodowych, napięć w życiu rodzinnym, brutalizacją życia społecznego, frustracją bezrobocia oraz wielu innych konfliktogennych sytuacji życia społecznego i jednostkowego. Przedłożony temat, wysunięte propozycje oraz praktyczne rozwiązania mogą być bardzo przydatne dla niedocenianego duszpastersstwa przez telefon, tak potrzebnego w społeczeństwie pluralistycznym.

7. Kierownictwo duchowe małżonków

Ks. Jacek Goleń

Powszechne powołanie do świętości realizuje się w dążeniu wiernych do doskonałości na miarę pełni Chrystusa, staraniu o wzrost Ciała Mistycznego – Kościoła, dawaniu świadectwa nadziei i chrześcijańskim kształtowaniu świata. Ochrzczeni powinni być wprowadzani w tajemnicę zbawienia, aby stawać się coraz bardziej świadomymi daru wiary i swojego powołania, uczyć się wielbić Boga i prowadzić życie według nowego człowieka (por. DWCH 2). Warunkiem osiągnięcia dojrzałości jest poznanie siebie, rozpoznanie powołania oraz rozeznawanie i pełnienie woli Bożej. W tej dziedzinie Kościół od pierwszych wieków owocnie służy wiernym pomocą kierownictwa duchowego³³⁸.

Kierownictwo duchowe stanowi pomoc w drodze uświęcenia wiernych w każdym stanie życia³³⁹. Prowadzone przez uprawomocnioną osobę jest posługą Kościoła, włączoną w posługę słowa Bożego³⁴⁰. Koncentruje się głównie na dialogu osoby kierowanej z Bogiem, na modlitwie i więzi z Bogiem³⁴¹. Akcentuje „rozeznawanie działania Ducha Świętego w celu uświęcenia, misji apostołskiej

³³⁸ Por. PDV 40; KSMB 64.

³³⁹ KSMB 66, 77. Na określenie posługi kierownictwa duchowego używa się także terminów: „rada duchowa”, „prowadzenie duchowe”, „towarzyszenie duchowe”. KSMB 64. Określa się je także jako przewodniczenie duchowe, poradnictwo/doradztwo duchowe, towarzyszenie duchowe, ojcostwo lub macierzyństwo duchowe, terapię duchową lub animację duchową. Kierownictwo duchowe jest posługą kościelną, ukierunkowaną na rozwój relacji osoby kierowanej z Bogiem i rozwój modlitwy. Pomimo niektórych cech wspólnych kierownictwa duchowego małżonków nie można utożsamiać z poradnictwem duszpasterskim, poradnictwem małżeńskim i rodzinnym, terapią małżeńską ani też z rozmową duszpasterską. Zob. T. Paszkowska. *Psychologia w kierownictwie duchowym*. Lublin 2007 s. 27-58; L. Stup. *Widziane oczyma żony. O kierownictwie duchowym w małżeństwie*. W: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik dla księży*. Red. J. Augustyn, J. Kołacz. Kraków 2007 s. 541; por. R. Hajduk. *Apologetyka pastoralna. Duszpasterska odpowiedź Kościoła na wyzwania czasów współczesnych*. Kraków 2009 s. 222-237.

³⁴⁰ Szentmártoni. *Psychologia pastoralna* s. 59.

³⁴¹ W.A. Barry, W.J. Connolly. *Kierownictwo duchowe w praktyce*. Kraków 1992 s. 27.

i komunii eklezjalnej” (KSMB 70). Łączy się z sakramentem pokuty i pojednania i powinno być prowadzone równocześnie z nim lub też poza czasem sprawowania pokuty³⁴². Prowadzą je najczęściej kapłani, ale także osoby zakonne oraz uformowane osoby świeckie³⁴³. Kierownictwo duchowe osób świeckich ma na celu pomoc braterską w realizacji świętości w rodzinie, pracy i społeczności. Pobudza i podtrzymuje w odpowiedzialnym działaniu, zmierzającym do uświęcania od wewnątrz rzeczywistości ludzkich³⁴⁴. Jest konieczne w osobistym życiu wewnętrznym, jak również w okolicznościach i wydarzeniach życia rodzinnego, zawodowego i społeczno-politycznego³⁴⁵.

Korzystanie z kierownictwa duchowego jest dobrowolnym aktem wiernego, który dąży do zbawienia. Jest ono szczególnie pomocne tym, którzy pragną się duchowo rozwijać³⁴⁶. Wierny przyjmujący radę powinien żywić pragnienie świętości i poszukiwania woli Bożej, ufnie przedstawić własną sytuację i podjąć inicjatywę rozwijania otrzymanych charyzmatów³⁴⁷.

Przymierze z Chrystusem zawarte w sakramencie małżeństwa zobowiązuje do wierności i wzrastania we wzajemnej miłości³⁴⁸. W sakramencie małżeństwa osobiste relacje małżonków z Bogiem zostają nierozzerwalnie związane z relacją ze współmałżonkiem. Stąd materia kierownictwa duchowego małżonków jest więź z Bogiem oraz współmałżonkiem³⁴⁹.

Małżonkowie chrześcijańscy często oczekują od kapłanów kierownictwa duchowego i formowania sumień. Poszukują spowiedników i kierowników duchowych, doświadczonych na drogach doskonalenia ewangelicznego (WFS 8. 4.)

³⁴² Por. DPŻK 18; KSMB 73. Korzystający z pomocy kierownictwa duchowego stają się zdolny do rozpoznania działania Boga i więzi z Nim, a także do odpowiedzi Bogu, wzrastania w zażyłej więzi z Bogiem i wcielania w życie wypływających z tego konsekwencji. W. Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin*. W: *Posługa spowiedników w realizacji powołania małżeńskiego. Materiały z sympozjum na temat dokumentu Papieskiej Rady ds. Rodziny „Vademecum dla spowiedników”*. O niektórych zagadnieniach moralnych dotyczących życia małżeńskiego, Łomianki 18.11.1998. Oprac. E. Bogurad, B. Bassa, K. Wolski. Łomianki 1999 s. 113.

³⁴³ KSMB 65. Na mocy sakramentu małżeństwa także sami małżonkowie świadczą sobie pomoc duchową i podtrzymują siebie wzajemnie. KKK 1641; por. Słup. *Widziane oczyma żony* s. 541-542.

³⁴⁴ Por. KSMB 122-123.

³⁴⁵ Tamże 107, 124.

³⁴⁶ J. Krajczyński. *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej*. Płock 2007 s. 271.

³⁴⁷ Por. KSMB 79. Osoba prosząca o kierownictwo duchowe powinna kierować się właściwą intencją i dyspozycją, na którą składa się zaufanie oparte na wierze w działanie Ducha Świętego, szczerość, otwarcie się przed kierownikiem duchowym, zdolność podporządkowania się woli kierownika, gotowość do współpracy. Krajczyński. *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej* s. 272-273.

³⁴⁸ Por. KKK 1603-1617.

³⁴⁹ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 540.

Kierownictwo duchowe pomocą w uświęceniu małżonków

Powszechne powołanie do świętości jest skierowane również do małżonków i rodziców chrześcijańskich (FC 34). Niesie ono ze sobą łaskę i wymóg rozwijania duchowości małżeńskiej i rodzinnej (por. FC 56). Życie duchowe małżonków opiera się na obdarowaniu przez Boga łaską sakramentów chrztu, bierzmowania i małżeństwa.

Sakrament małżeństwa przeznacza oraz umacnia małżonków do godności i obowiązków małżeńskich i rodzinnych. W tym sakramencie Chrystus przenika małżonków, przepaja ich życie wiarą, nadzieją i miłością, aby dążyli do doskonałości i wspólnego uświęcenia i uwielbienia Boga (por. KDK 48). Małżonkowie winni wyznawać Bogu swoją wdzięczność za to, że w życiu małżeńskim i rodzinnym mogą przeżywać miłość Boga do ludzi oraz miłość Chrystusa do Kościoła. Jednocześnie Bóg daje im łaskę, a zarazem obowiązek moralny przemiany całego ich życia w nieustanną ofiarę duchową (FC 56). Wspólnota Boga i ludzi, powstała w sakramencie małżeństwa, włącza małżonków w ofiarną miłość Chrystusa. Małżonkowie obdarowują się wzajemnie nie tylko sobą, ale Chrystusem, który czyni dar z siebie i uzdalnia małżonków do wzajemnego daru dla siebie oraz daru dla Chrystusa³⁵⁰. Z tym łączy się odpowiedzialność za życie duchowe współmałżonka i pomoc w jego rozwoju poprzez przykład, modlitwę, a w razie potrzeby także upomnienie³⁵¹.

Małżonkowie doświadczają własnej słabości, a dzięki temu dostrzegają potrzebę opierania się na Bogu. Z Jego pomocą odkrywają misterium małżeństwa i świadczą sobie miłość. Chrystusową łaską są oczyszczani z wszystkiego, co przeszkadza w pełnieniu powołania małżeńskiego³⁵². Duch Święty pobudza małżonków, aby odkrywali najgłębszy, duchowy wymiar małżeńskiej relacji³⁵³. Pozwala widzieć małżeństwo jako wspólnotę spotkania z Bogiem miłości i życia. Kierownik duchowy powinien służyć przeżywaniu małżeńskiego doświadczenia Boga i tworzeniu Kościoła domowego³⁵⁴.

Kierownictwo duchowe jest ważną formą pomocy duszpasterskiej już w samym rozpoznaniu powołania małżeńskiego i motywów zawarcia sakramentu małżeństwa. Pomaga także wypełniać powołanie małżeńskie. Rozpoznawanie działania Ducha Świętego pozwala dokonywać wyborów, do których wzywa Bóg.

Kierownik duchowy małżonków winien starać się uwydatnić moc sakramentu małżeństwa, rozlaną w sercach przez Ducha Świętego i ogarniającą integralnie

³⁵⁰ Por. Kłys. *Małżeństwo drogą do świętości*. W: *Miłość, małżeństwo, rodzina* s. 157.

³⁵¹ M. Brzeziński. *Życie duchowe rodziny*. W: *Rodzina jako Kościół domowy* s. 335.

³⁵² Por. Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 113.

³⁵³ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 539.

³⁵⁴ Por. Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 114.

osoby małżonków³⁵⁵. Powinien ich uczyć korzystania z sakramentów świętych jako środków łaski i uświęcenia. Szczególne znaczenie na drodze małżeńskiej posiada systematyczne korzystanie z sakramentów Eucharystii oraz pokuty i pojednania. W Eucharystii kierownik duchowy winien ukazywać źródło świętości i miłości małżeńskiej. Powinien uświadamiać, że w pełnym przeżywaniu Eucharystii małżonkowie realizują swoje kapłaństwo chrzcielne, mogą składać Bogu ofiarę swego życia małżeńskiego i rodzinnego, doznawać przemiany i odnajdywać pełny sens swego życia. Ukazując małżonkom sakrament pokuty i pojednania kierownik powinien pomagać dostrzec w nim sposób przywracania stanu łaski i świętości chrzcielnej oraz źródło miłosierdzia Bożego, które odbudowuje i udoskonala przymierze małżeńskie i komunię rodzinną³⁵⁶.

Kierownik duchowy może stać się dla małżonków nauczycielem modlitwy osobistej, małżeńskiej i rodzinnej³⁵⁷. Modlitwa jest wymogiem komunii małżeńskiej i rodzinnej³⁵⁸, czasem odnajdywania *sacrum* we własnym życiu oraz sposobem uświęcenia³⁵⁹. Spośród wielu form modlitwy kierownik duchowy winien eksponować modlitwę poranną i wieczorną, rozważanie słowa Bożego, przygotowanie do sakramentów, adorację Najświętszego Sakramentu, nabożeństwo i poświęcenie się Sercu Jezusowemu, różne formy kultu Matki Bożej, a zwłaszcza wspólną modlitwę różańcową w rodzinach oraz modlitwy przed i po posiłku³⁶⁰. Doświadczenie modlitwy kierownik duchowy powinien rozeznawać w świetle słowa Bożego oraz nauczania Kościoła³⁶¹.

Kierownictwo duchowe w małżeństwie przyczynia się do postępów w stałej formacji małżonków, służy ich rozwojowi moralnemu i duchowemu. Pomaga w poznaniu samego siebie, rozeznaniu motywów postępowania oraz chroni od niebezpieczeństw i popełniania błędów³⁶². Właściwie prowadzone kierownictwo duchowe ułatwia małżonkom wzrost w cnotach chrześcijańskich oraz uświęcenie życia małżeńskiego³⁶³.

³⁵⁵ Tamże s. 117.

³⁵⁶ FC 57-59; por. LdR 18; SC 28-29. 79.

³⁵⁷ Por. Brzeziński. *Życie duchowe rodziny* s. 338.

³⁵⁸ FC 59-60; LdR 10.

³⁵⁹ Por. Brzeziński. *Życie duchowe rodziny* s. 338.

³⁶⁰ Por. FC 38, 61; SC 68; RVM 41-42.

³⁶¹ Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 113.

³⁶² Krajczyński. *Prawo rodziny do opieki duszpasterskiej* s. 271.

³⁶³ Papieska Rada do spraw Rodziny. *Vademecum dla spowiedników o niektórych zagadnieniach moralnych dotyczących życia małżeńskiego* (12.02.1997). Łomianki 1997 nr 3, 6.

Kierownictwo duchowe w służbie miłości małżeńskiej

Małżonkowie są powołani do świętości w małżeństwie według woli Boga (FC 34). Mąż i żona obdarzeni przez Boga jednym powołaniem urzeczywistniają misterium Chrystusa i Kościoła³⁶⁴. Życie duchowe małżonków kształtuje nieustannie ich wzajemne relacje, ich miłość i pragnienie dobra duchowego współmałżonka. Gorliwe spełnianie obowiązku wzajemnej pomocy duchowej powoduje wzrost zespolenia duchowego małżonków i wspólne urzeczywistnianie dóbr duchowych. Dzięki temu wzrasta ich głęboka miłość na wzór miłości Chrystusa do Kościoła³⁶⁵.

Miłość małżeńska opiera się na naturalnym uzupełnianiu się mężczyzny i kobiety oraz jest wzmacniana przez osobistą wolę małżonków. W sakramencie małżeństwa Bóg przyjmuje, potwierdza, oczyszcza i podnosi tę miłość, udzielając daru nowej komunii miłości (FC 19). Chrześcijańska więź małżeńska jest bezpośrednim skutkiem sakramentu małżeństwa, ale domaga się współpracy w jej umacnianiu. Miłość małżeńska zawiera elementy cielesne, uczuciowe i duchowe. „Zmierza do jedności głęboko osobowej, która nie tylko łączy w jedno ciało, ale prowadzi do tego, by było tylko jedno serce i jedna dusza. Wymaga ona nierozzerwalności i wierności w całkowitym wzajemnym obdarowaniu i otwiera się ku płodności”³⁶⁶. W tworzeniu więzi miłości małżonkowie przechodzą od fascynacji erotycznej i uczuciowej do dojrzałej miłości, integrującej wszystkie wymiary człowieczeństwa i przejawy ich wspólnego życia. Droga dojrzewania wzajemnej więzi jest jednocześnie etapem dojrzewania osobistej relacji obojga małżonków z Bogiem³⁶⁷.

Zadaniem kierownika duchowego małżonków jest wskazywanie na miłość Boga obecną i udzielającą się w małżeństwie, którą należy nieustannie przyjmować³⁶⁸. Pomaga on zrozumieć małżonkom naturę miłości małżeńskiej oraz jej zadania³⁶⁹. Kierownik towarzyszący mężowi lub żonie powinien ich wspierać w wysiłkach przekraczania własnego egoizmu i budowania małżeńskiej komunii, akcentować potrzebę dialogu małżonków i wspólnego podejmowania decyzji. Kierownictwo małżonków powinno koniecznie uwzględniać problem małżeńskich relacji. Nierzadko spotykane konflikty powodowane są różnicami płci, charakteru i przyzwyczajeniami. Kierownik duchowy powinien wskazywać na

³⁶⁴ Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 116.

³⁶⁵ Por. F. Adamski. *Duchowość życia małżeńsko-rodzinnego*. W: *Miłość, małżeństwo, rodzina* s. 186. Dojrzałość duchowa małżonków wyraża się w duchowej więzi małżonków i odczuwaniu duchowych potrzeb współmałżonka. Brzeziński. *Życie duchowe rodziny* s. 334, 336.

³⁶⁶ FC 13; por. HV 9.

³⁶⁷ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 542.

³⁶⁸ Por. Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 112.

³⁶⁹ M. Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków*. W: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik dla księży*. Red. J. Augustyn, J. Kołacz. Kraków 2007 s. 552.

potrzebę codziennego przebaczenia związanego ściśle z tajemnicą małżeńskiej jedności, które jest w stanie przywracać małżeński dialog³⁷⁰.

Nierzadko trudności w relacjach małżeńskich mają swoje źródło w rodzinie pochodzenia i kontaktach z rodzicami. Czasem nasilone wzorce dysfunkcyjne wyniesione z dzieciństwa uniemożliwiają wzajemną bliskość i komunie osób³⁷¹. Kierownik duchowy powinien prowadzić te osoby do przeżycia wewnętrznego uzdrowienia przez Boga, zachęcać do wypowiadania własnego żalu przed Nim i powierzania Mu swoich trudności. Doświadczenie niemocy i cierpienia może pomóc tym osobom przyjąć uzdrawiającą łaskę Boga. Dzięki temu może dokonać się pojednanie z własną historią życia, owocujące przemianą i wolnością wewnętrzną, uzdalniające do komunii małżeńskiej³⁷². Wszędzie tam, gdzie relacja małżonków jest trudna, bardzo potrzebna jest modlitwa wstawiennicza zawierająca Bogu małżeństwo oraz jego pomyślność.

Zadaniem kierownika duchowego jest pomoc małżonkom w odpowiedzialnym przeżywaniu miłości małżeńskiej i rodzicielskiej. Powinien ukazywać czystość małżeńską jako cnotę służącą miłości małżeńskiej³⁷³. Czystość małżeńska leży w centrum duchowości małżeńskiej. Jest ona zespolona z darami Ducha

³⁷⁰ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 542-543.

³⁷¹ Taka sytuacja może mieć miejsce, gdy w rodzinie pochodzenia obecny był np. problem alkoholowy, molestowanie seksualne, fizyczna lub psychiczna przemoc. Tamże s. 544.

³⁷² Tamże s. 544. Czasem konflikty małżonków przerastają ich możliwości porozumienia i przebaczenia, zwłaszcza gdy u ich podłoża leżą przyczyny psychiczne lub moralne, jak: niedojrzałość osobowości lub jej zaburzenia, patologiczny związek z rodzicem, uzależnienie jednego z małżonków, trudności z uczciwością i wiernością małżeńską, długotrwała rozłąka. Wówczas próba przebaczenia nie wystarcza i nie stanowi rozwiązania problemu, trzeba sięgnąć po stosowną pomoc fachową. W przypadku trudnych doświadczeń rodzinnych, które głęboko wpłynęły na osobowość, konieczny dla uzdrowienia może okazać się także kontakt z psychologiem, a nawet wprowadzenie miłości na odległość, czyli separacja małżeńska. Por. KKK 1649; Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 557.

³⁷³ KDK 51; FC 33; LP 16-20. Trzeba zaznaczyć, że niezastąpioną formą dojrzewania do miłości małżeńskiej jest zachowanie czystości przedmałżeńskiej. Narzeczeni są powołani do życia w czystości przez zachowanie wstrzemięźliwości seksualnej do czasu zawarcia małżeństwa. W ten sposób poddani próbie odkrywają wzajemny szacunek, uczą się wierności i przyjmowania drugiej osoby jako daru od Boga. Czystość przyczynia się do zintegrowania osoby i pozwala dostrzec obłubienczy sens ciała. FC 37; KKK 2337, 2350. Zamiłowanie młodzieży do czystości sprzyja wzajemnemu szacunkowi mężczyzny i kobiety, uzdalnia do współczucia, wyrozumiałości, czułości, tolerancji i wielkoduszności, a zwłaszcza niezbędnego ducha ofiary. LP 31. Papież Jan Paweł II dobitnie stwierdził, że „tylko czyste serce może w pełni dokonać wielkiego dzieła miłości, jakim jest małżeństwo”. *Homilia podczas mszy św. w Sandomierzu (12.06.1999)* s. 113. Czystość narzeczeńska warunkuje budowanie dojrzałej więzi małżeńskiej, uczy panowania nad sobą, popędami i uczuciami, przygotowuje do miłości wiernej, wyłącznej, nieodwołalnej i płodnej, uczy uczciwości wobec Boga i drugiej osoby oraz szacunku dla płodności i życia ludzkiego. Czystość narzeczeńska ułatwia znacząco trwanie w czystości małżeńskiej. Współżycie seksualne poza kontekstem miłości małżeńskiej jest nieczyste także wtedy, gdy odbywa się za obopólną zgodą osób. Por. Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 555-556; Dzioba. *Narzeczeni wobec ludzkiej płodności. Studium pastoralne* s. 58-60, 126-131.

Świętego. Łączy się z szacunkiem i wprowadza wewnętrzny ład w obcowanie małżeńskie. Jest owocem nie tylko wysiłku małżonków, ale także daru Ducha Świętego, z którym współpracują³⁷⁴.

Istotą czystości małżeńskiej jest świadomość, że w ich miłości jest obecna miłość Boga oraz poszanowanie dla Boga i Jego planu miłości we wzajemnym oddaniu seksualnym. Akt ten domaga się wierności, czci i wielkoduszności wobec małżonka oraz wobec życia, które może się zrodzić z ich miłości (LP 20).

Zachowanie czystości małżeńskiej domaga się umartwienia i opanowania popędów ciała (por. Rz 8,3), które nie zawsze służą miłości i życiu. Umartwienie należy ukazywać pozytywnie, nie tyle jako konieczność własnych wyrzeczeń, ale jako potrzebę poddania się Duchowi Świętemu, które pozwala uniknąć spełniania pożądań ciała³⁷⁵. Opanowanie siebie przynosi życiu rodzinnemu obfite owoce harmonii i pokoju, sprzyja trosce o współmałżonka i budzi szacunek, pomaga też wyzbyć się egoizmu, uczy odpowiedzialności oraz umożliwia rodzicom skuteczniejszy wpływ wychowawczy na potomstwo³⁷⁶. Czystość małżeńska owocuje odpowiedzialnym rodzicielstwem³⁷⁷.

Kierownik duchowy małżonków powinien znać i doceniać znaczenie czystości w przeżywaniu miłości, stawiać wymagania potrzebne do jej zachowania, ukazywać jej wartość, a także duchową radość płynącą z zachowania integralności podwójnej funkcji znaku zjednoczenia małżeńskiego³⁷⁸. Powinien wyjaśniać, że zachowanie porządku etycznego w pożyciu seksualnym małżonków wymaga panowania nad sobą, ascezy i zachowania okresowej wstrzemięźliwości (HV 21). Do takiej postawy przygotowuje małżonków czystość narzeczeńska. Jeśli małżonkom nie udało się jej zachować, potrzebna jest pomoc kierownika duchowego w przeżyciu nawrócenia serca, modlitwa o uzdrowienie zranień miłości, które wyrządził grzech, oraz usilna prośba do Ducha Świętego o dar czystości małżeńskiej.

Współżycie seksualne małżonków, służące umacnianiu ich miłości, nieraz jednak łączy się z trudnościami. Angażuje ono osoby we wszystkich wymiarach, dlatego trudności związane z pożyciem małżeńskim często są sygnałem problemów przeżywanych na płaszczyźnie uczuciowej, duchowej oraz komunikacyjnej³⁷⁹. Wyrażone w kierownictwie duchowym, wymagają rozeznania, jakie-

³⁷⁴ KKK 2345.

³⁷⁵ Por. Ga 5,16; Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 115-116.

³⁷⁶ HV 21; FC 33, LP 21, 31. Oddziaływanie czystości małżeńskiej na życie małżeńskie na podstawie badań narzeczonych szczegółowo analizuje A. Dzioba: *Narzeczeni wobec ludzkiej płodności* s. 137-143.

³⁷⁷ Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 115.

³⁷⁸ Tamże s. 113, 117. Próba rozdzielenia tych dwóch wymiarów wzmacnia egoizm i sprawia, że miłość zamiera. Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 556.

³⁷⁹ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 545; zob. A. Cencini, A. Manenti. *Psychologia a formacja. Struktura i dynamika*. Kraków 2002 s. 242-251.

go rodzaju fachowej pomocy potrzebują małżonkowie. Kierownik duchowy nie powinien przekraczać swoich kompetencji i pozostać skoncentrowany na więzi małżonków z Bogiem i prowadzeniu ich do doświadczenia zbawienia w Chrystusie. W tym celu powinien nazwać po imieniu ewentualny grzech i wyjaśnić wątpliwości małżonków w świetle nauczania Kościoła³⁸⁰. Zadaniem kierownika duchowego jest ukazywanie małżonkom nękanym trudnościami miłości Zbawiciela. Powinien budzić ich wiarę i pomóc im częściej przystępować do sakramentów Eucharystii i pokuty oraz wspierać, aby z powodu własnej słabości nie upadali na duchu (HV 28).

W przypadku konfliktu małżeńskiego, gdy mężowi i żonie towarzyszy ten sam kierownik duchowy, istnieje niebezpieczeństwo opowiedzenia się po którejś ze stron. Wymaga to od kierownika odpowiedniej postawy wewnętrznej i zachowania koniecznego dystansu. W takim wypadku korzystniejsze byłoby korzystanie z pomocy różnych kierowników duchowych³⁸¹. Pewne trudności mogą pojawiać się, gdy tylko jeden z małżonków intensywnie praktykuje, uczestniczy w nabożeństwach, rekolekcjach i ruchach kościelnych, bez zwracania uwagi na współmałżonka. Tym małżonkom należy przypominać, że zmierzają oni do Boga osobistą drogą, ale powinna być ona przeżywana zawsze razem³⁸².

Kierownictwa duchowego potrzebują także małżonkowie osamotnieni wskutek śmierci współmałżonka oraz porzuceni, samotnie wychowujący dzieci (por. PŻMR 51). Pomoc kierownika duchowego może okazać się owocna, zarówno dla małżonków, którym sąd kościelny orzekł nieważność małżeństwa, jak i tych, którzy jeszcze takiego orzeczenia nie mają. Może stanowić cenne wsparcie duchowe i pomoc w rozeznaniu i przyjęciu woli Bożej w przeżywanej sytuacji. Rozeznanie to może inspirować także do zweryfikowania ważności małżeństwa (por. SC 29). Kierownictwo duchowe małżonków osamotnionych powinno im pomóc pogłębić życie sakramentalne i modlitwę oraz umacniać więź ze wspólnotą Kościoła.

Modlitwa małżonków, modlitwa z małżonkami oraz w ich intencji stanowi dla nich wsparcie w wypełnianiu powołania małżeńskiego (por. LdR 14). Umacnianie ich miłość, służy osiąganiu cnoty czystości małżeńskiej oraz innych wartości ważnych w miłości małżeńskiej, jak: wewnętrzna wolność potrzebna do panowania nad sobą, żywa wiara, odpowiedzialność wobec siebie i innych, wierność, uczciwość, szacunek i wielkoduszność wobec życia (por. LP 18). Zwłaszcza szczerą więź z Matką Bożą jest uprzywilejowanym środkiem zasilania komunii miłości w małżeństwie i rodzinie (FC 61).

³⁸⁰ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 545.

³⁸¹ Tamże s. 543.

³⁸² Tamże s. 543.

Kierownictwo duchowe pomocą w odpowiedzialnym rodzicielstwie

Miłość małżeńska wiąże się ściśle z płodnością (por. HV 9), która wyraża się poprzez rodzenie i wychowanie potomstwa. Małżonkowie powinni być świadomi, że w dziedzinie przekazywania życia i wychowania są współpracownikami i wyrazicielami miłości Boga-Stwórcy³⁸³. Dlatego są wezwani do odpowiedzialnego rodzicielstwa, czyli kierowania się obiektywnym porządkiem moralnym i prawym sumieniem, opanowanie popędów przez rozum i wolę, znajomość i poszanowanie funkcji biologicznych oraz roztropny namysł i wielkoduszność w przyjmowaniu potomstwa³⁸⁴. Jednak płodność miłości małżeńskiej nie zacieśnia się do rodzenia dzieci, ale realizuje się w życiu moralnym i duchowym. Wartości duchowe przekazywane dzieciom przez ojca i matkę poprzez dzieci są przesyłane Kościołowi i światu (FC 28).

Kierownictwo duchowe pomaga małżonkom w integrowaniu zadań małżeńskich i rodzicielskich³⁸⁵. Kierownik duchowy, wsłuchując się w doświadczenie Boga u małżonków oraz rozeznając ich pragnienia rodzicielskie, pomaga usłyszeć wezwanie Boże do płodnej miłości w okolicznościach, w których obecnie się znajdują. Towarzyszenie duchowe prowadzące do głębszej zażyłości z Chrystusem może wesprzeć małżonków w przyjęciu kolejnego dziecka, a jednocześnie pomóc usunąć opory z tym związane³⁸⁶.

Kierownictwo duchowe stanowi cenną pomoc małżonkom w realizacji płodności duchowej poprzez wychowanie, przekazywanie wiary i wartości moralnych. Powinno obejmować także relacje rodziców z dziećmi. Zadaniem kierownika duchowego jest uświadomienie małżonkom, że dzieci mogą czuć się kochane wyłącznie wewnątrz wzajemnej miłości małżonków, a nigdy poza lub kosztem miłości małżeńskiej. Ważna jest pomoc małżonkom w stawianiu się rozsądnymi i mądrymi wychowawcami, którzy umieją jednocześnie kochać i wymagać³⁸⁷.

W kierownictwie małżonków nie należy unikać przeżywanych trudności wychowawczych, lecz rozświetlać je słowem Bożym. Część problemów wychowawczych ma swoje źródło w przeszłości małżonków. Dla dojrzałego ojcostwa i macierzyństwa niezbędne jest zatem pojednanie z własną historią życia i przebaczenie swoim bliskim, Bogu i samemu sobie. Refleksja i modlitwa pomaga

³⁸³ Por. KKK 2367; KDK 50.

³⁸⁴ Por. HV 10. Odpowiedzialne rodzicielstwo realizują ci małżonkowie, którzy pragną przyjąć liczniejsze potomstwo, lecz biorąc pod uwagę warunki fizyczne, ekonomiczne, psychologiczne i społeczne, decydują się na jego przyjęcie lub dla ważnych przyczyn i przy poszanowaniu nakazów moralnych postanawiają unikać zrodzenia dalszego dziecka. Tamże.

³⁸⁵ Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 554.

³⁸⁶ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 545-546.

³⁸⁷ Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 554.

małżonkom zweryfikować i korygować swój stosunek do życia rodzinnego³⁸⁸. W tej dziedzinie pomoc kierownika duchowego jest niezbędna.

W szczególnych trudnościach w relacjach z dziećmi i problemach wychowawczych niezbędna jest modlitwa wstawiennicza kierownika duchowego. W sytuacjach kryzysowych, gdy uzna, że niezbędna jest pomoc z zewnątrz, powinien zaproponować i mobilizować rodziców do skorzystania z fachowej pomocy lekarskiej, psychologicznej, pedagogicznej czy prawnej³⁸⁹. Jednak w kierownictwie duchowym należy pamiętać, że problemy w relacjach z dziećmi stanowią najpierw wezwanie do osobistego nawrócenia i wzajemnego przebaczenia sobie³⁹⁰.

Kierownictwo duchowe może być wsparciem dla małżonków bezdzietnych³⁹¹. Przewodnik duchowy winien pomóc małżonkom spostrzegać płodność jako dar Boży, obejmujący nie tylko wymiar fizyczny, ale także duchowy. W tej perspektywie niepłodność fizyczna może stać się źródłem płodności duchowej. Rolą kierownika jest zachęta i wsparcie małżonków w indywidualnym i małżeńskim rozwoju duchowym. Może on także zachęcić małżonków do leczenia niepłodności, zgodnego z normami etycznymi, a w razie potrzeby wyjaśnić kwestie etyczne sztucznych zapłodnień i powody ich moralnej niedopuszczalności³⁹². Cenną pomocą kierownika duchowego jest rozeznanie wezwania Bożego do podjęcia przez małżonków adopcji lub też głębszego zaangażowania we wspólnotę Kościoła, zwłaszcza w troskę o ludzkie życie³⁹³. Perspektywa płodności jako daru wskazuje na rolę modlitwy małżonków oraz kierownika duchowego (por. 1 Sm 1,10.17).

Boży plan płodnej miłości zawsze nosi cechy indywidualne i jest realizowany w niepowtarzalny sposób w konkretnym małżeństwie. Zadaniem kierownika duchowego jest pomoc w odczytywaniu tego planu i towarzyszenie małżonkom w jego realizacji³⁹⁴.

Kierownictwo duchowe małżonków w służbie komunii eklezjalnej

Doświadczenie spotkania z Bogiem i wspólnota z Nim przez słowo Boże i Eucharystię prowadzi do wspólnoty między wierzącymi³⁹⁵. Indywidualny rozwój

³⁸⁸ Por. tamże s. 546.

³⁸⁹ Taką specjalistyczną pomoc organizuje duszpasterstwo rodzin. Por. DDR 43; Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 554.

³⁹⁰ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 546.

³⁹¹ Por. DV II, 8.

³⁹² Por. DV II, 1-6.

³⁹³ Por. FC 14; DV II, 8; DDR 67.

³⁹⁴ Por. Słup. *Widziane oczyma żony* s. 546.

³⁹⁵ Hajduk. *Apologetyka pastoralna* s. 114.

osoby, prowadzący do uzyskania pełnej tożsamości chrześcijańskiej, powinien iść w parze z budowaniem wspólnoty kościelnej³⁹⁶. Także relacja z kierownikiem duchowym, ukształtowana w duchu Ewangelii, może skłaniać osoby prowadzone do żywego uczestnictwa w budowaniu komunii z Bogiem i braćmi w Kościele³⁹⁷.

Przytoczone reguły sprawdzają się także w duchowości małżonków. Gorliwe przestrzeganie prawa Bożego w małżeństwie owocuje postawą apostołską (por. HV 26). Dojrzała miłość małżonków, wspierana posługą kierownictwa duchowego, przejawia się w dojrzałej duchowości rodzinnej, promieniującej na inne rodziny oraz szersze wspólnoty Kościoła. Dojrzałym duchowo małżonkom pomagać swoje dzieci, a także inne małżeństwa i rodziny w kształtowaniu wierności i bojaźni Bożej oraz dążeniu do świętości³⁹⁸.

We wspólnotach rodzin uformowani małżonkowie stają się wychowawcami i apostołami dla innych rodzin, wspierającymi modlitwą, pełniącymi funkcje animatorów³⁹⁹. Doświadczenie takiej wspólnoty umożliwia dobre kierownictwo duchowe małżeństw. Żywe wspólnoty kościelne są miejscem dojrzewania wielu osób świeckich do pomocy małżonkom oraz wsparciem dla kapłana, kierownika duchowego⁴⁰⁰. Małżonkowie dojrzałym duchowo wyróżniają się zaangażowaniem społecznym, zwłaszcza troską o osoby będące w potrzebie⁴⁰¹. Podejmują się także roli przewodników dla innych małżonków (HV 26), współprowadzą katechezy przedmażeńskie i przedślubne, angażują się w strukturach poradnictwa rodzinnego⁴⁰².

Zadaniem kierownika duchowego jest pomoc małżonkom w znalezieniu aktywnego miejsca w parafii, we wspólnotach religijnych i działalności Kościoła⁴⁰³, a także towarzyszenie duchowe małżonkom już zaangażowanym⁴⁰⁴. Potrzebują oni pomocy w indywidualnym rozeznaniu motywów swojej aktywności kościelnej tak, aby była ona wyłącznie realizacją wezwania Bożego. Kierownik duchowy może pomóc osobie rozpoznać zarówno potrzebę, jak i formy zaangażowania, wspierać w dalszym rozwoju duchowym oraz uniknąć postawy bierności i wycofania z życia wspólnot kościelnych. Może także rozpoznać niedojrzałe motywy zaangażowania, tendencje lub pokusy nadmiernego zaangażowania, nie-

³⁹⁶ Tamże s. 123.

³⁹⁷ Por. tamże s. 100.

³⁹⁸ FC 71; LdR 16; por. Jankowski. *Kierownictwo duchowe w duszpasterstwie rodzin* s. 118.

³⁹⁹ LdR 16; Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 558.

⁴⁰⁰ Słup. *Widziane oczyma żony* s. 547.

⁴⁰¹ FC 71; por. Dziewiecki. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 558.

⁴⁰² Tenże. *Kierownictwo duchowe narzeczonych i małżonków* s. 558.

⁴⁰³ Tamże s. 557.

⁴⁰⁴ Temat kierownictwa duchowego członków zrzeszeń kościelnych, takich jak: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy omawia M. Chmielewski: *Kierownictwo duchowe we współczesnych zrzeszeniach katolickich*. „Życie duchowe” 1(2):1995 s. 55-71; por. M. Kaszowski. *Posługa kapłana w stowarzyszeniach rodzin*. Przemyśl 1996.

zgodne z wezwaniem Bożym w aktualnej sytuacji osoby prowadzonej, a czasem kolidujące także z wypełnianiem powołania małżeńskiego i rodzinnego.

Obecne zagrożenia rodziny skłaniają, aby przywiązywać wielką wagę do duszpasterstwa rodzin, w których dojrzeła pobożność, modlitwa i miłość do Kościoła (PDV 41). Koniecznie trzeba odkryć na nowo wielką tradycję osobistego kierownictwa duchowego, które zawsze przynosiło liczne i cenne owoce w życiu Kościoła. Kapłani winni jako pierwsi poświęcać czas i siły temu dziełu wychowania i pomocy duchowej, czego w przyszłości nigdy nie będą żałować (PDV 40).

8. Wszechstronna pomoc rodzinie

Duszpasterstwo małżeństw i rodzin obejmuje wieloraką troskę i pomoc duchową ze strony Kościoła. Doniosłość tej troski podkreśla *Dekret o apostołstwie świeckich*, gdy stwierdza, że „apostołstwo wśród małżonków i rodzin posiada szczególną doniosłość tak dla Kościoła, jak i dla społeczeństwa” (DA 11).

Podmiotem troski o rodziny, podejmowanej w środowisku ich zamieszkania i przebywania są najczęściej parafie, a także ruchy i wspólnoty religijne oraz same rodziny. Działania duszpasterskie podejmowane wobec rodzin powinny odbywać się z inicjatywy oraz w łączności z parafią. Dyrektorium duszpasterstwa rodzin podkreśla, że „duszpasterstwo każdej parafii powinno zaliczyć pracę nad małżeństwem i rodziną do stałych form duszpasterstwa zwyczajnego” (DDR 6).

Wśród różnorodnych form troski o rodziny znaczące miejsce zajmują odwiedziny duszpasterskie rodzin. Ożywieniu wiary oraz miłości w rodzinach służy tworzenie wspólnot rodzin oraz rekolekcje rodzin.

8.1. Odwiedziny duszpasterskie rodzin

Ks. Dariusz Lipiec

Odwiedziny duszpasterskie rodzin są formą posługi pastoralnej Kościoła wobec rodzin. Należą one do sposobów pomocy rodzinie w różnych sytuacjach życiowych. Służą również budowaniu parafii rozumianej jako wspólnota wspólnot i rodzina rodzin.

Wzór uczestnictwa w życiu rodziny poprzez jej nawiedzanie dał Jezus Chrystus. Odwiedzał On rodziny, z którymi był związany więzami przyjaźni, jak również te, które otwierały się na Dobrą Nowinę o zbawieniu przychodzącym w Jego Osobie. Jezus odwiedził rodzinę Jaira, zwierzchnika synagogi, aby uleczyć jego córkę. Zanim przybył, zmarła. Jednakże wskrzesił ją. (Mt 9,18-19.23-26; Mk 5,35-43; Łk 8,49-56). Podobny skutek miały odwiedziny rodziny Łazarza, Marii i Marty, kiedy to Jezus wskrzesił zmarłego Łazarza (J 11,1-43). Chrystus